

Андрій ХАРУК

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри гуманітарних наук,
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П.Сагайдачного
(Львів, Україна), andrij.kharuk@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3459-1657>

Оборона Гостомельського та Васильківського аеродромів: спроба реконструкції подій

DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.139>

УДК: 94(477):355.1«2022»

Анотація. Мета статті полягає у відтворенні ходу подій під час намагань росіян висадити десанти на аеродромах у Василькові й Гостомелі. **Методологія дослідження** побудована на застосуванні проблемно-хронологічного, а також методів аналізу та синтезу. **Основні результати.** Важливою ланкою плану повномасштабного вторгнення в Україну було проведення повітряно-десантних операцій у районі Києва. Російське командування розраховувало захопити аеродроми поблизу столиці України, щоб забезпечити перекидання підкріплень авіацією. Пріоритетною ціллю стали Гостомель і Васильків. Зусилля ворога своєї мети не досягли. Повітряно-десантні війська Росії не змогли показати себе в діях за прямим призначенням, і надалі у ході війни вони використовуватимуться як легкі механізовані з'єднання.

Ключові слова: війна Росії проти України 2014–2022 рр., Збройні сили України, бій за Гостомель, бій за Васильків, повітряні десанти.

*Світлій пам'яті мого сина Тараса Харука,
лейтенанта медичної служби 14-ї окремої механізованої бригади,
полеглого 30 серпня 2022 р.*

Повномасштабне вторгнення військ Російської Федерації, яке розпочалося 24 лютого 2022 р., дало початок найбільшому з часів Другої світової війни збройному конфлікту в Європі. Військово-політичне керівництво ворога розраховувало досягти своїх цілей в Україні за лічені дні, однак його плани виявилися зірваними завдяки непохитній волі до перемоги наших військовиків та всього цивільного населення.

Важливою ланкою російського плану повномасштабного вторгнення було проведення повітряно-десантних операцій. Основним районом мали стати околиці Києва. Завдяки цим десантам (у поєднанні з рейдом механізованих батальйонних тактичних груп із півночі, з території Білорусі) планувалося швидко захопити столицю України. Ще одним чинником було прагнення росіян розпорозити увагу українського командування.

У вітчизняній історіографії питання висадки та відбиття російських повітряних десантів в околицях Києва не висвітлене. Це цілком зрозуміло з огляду на невеликий час, що минув від досліджуваних подій. У нашій реконструкції ми спиратимемося на

повідомлення засобів масової комунікації (зокрема інтерв'ю учасників подій), а також офіційні зведення та оперативну інформацію. Для розуміння задуму противника й особливостей організації десантних операцій необхідне звернення до відповідних фахових досліджень¹. Важливі також статті російських авторів, які відображають офіційні погляди². У зарубіжних спеціалізованих виданнях уже з'явилися публікації, де відображено певні аспекти десантної операції в Гостомелі та використання вертольотів³. У низці статей іноземних дослідників, присвячених загальному ходу бойових дій, десантні операції в околицях Києва згадуються на широкому тлі подій⁴. Однак наукова цінність цих праць вельми обмежена. Писалися вони, так би мовити, «по гарячих слідах», тому автори не мали змоги використати інтерв'ю і спогади учасників подій, які почали з'являтися в медіа з другої половини березня.

Заплановані росіянами операції не були парашутними десантами у класичному їх розумінні. По суті, вони планували десантно-штурмову операцію – захоплення аеродрому силами вертолітного десанту з наступним прибуттям військово-транспортних літаків, котрі мали доставити основний контингент та озброєння (включно з технікою).

Для розуміння особливостей організації російських десантів під час вторгнення в Україну необхідно розібратись із деякими теоретичними положеннями та організаційними засадами. На відміну від США, Франції, Польщі, низки інших країн, у Росії відсутні військові частини, які поєднували б в одній структурі десантні підрозділи й засоби їх доставки та вогневої підтримки (бойові і транспортні гелікоптери). Спроби створити такі частини робилися ще в радянські часи, коли вертолітні полки підпорядковували десантно-штурмовим бригадам. Однак передові тактичні ідеї не змогли подолати армійські бюрократичну рутину. У 1990 р. десантно-штурмові підрозділи зі складу сухопутних передали до повітряно-десантних військ. Уже після розпаду СРСР їх реорганізували в окремі повітряно-десантні бригади⁵. Армійську авіацію 2003 р. було передано з сухопутних військ до військово-повітряних (нині військово-космічних) сил⁶. Тобто в Росії частини, призначені для аеромобільних дій (за російською термінологією – десантно-штурмових) перебувають у підпорядкуванні двох родів збройних сил: десантні – в повітряно-десантних військах, а з'єднання армійської авіації – у військово-космічних силах.

Відсутність єдиного підпорядкування накладає відбиток на організацію та проведення десантно-штурмових операцій. Російські статuti визначають взаємодію десантних підрозділів із вертолітними тільки на етапі висадки. Спільні дії під час захоплення і знищення ворожих об'єктів передбачені лише на стадії виконання найближчого завдання десанту. Більше того, такі спільні дії тими самими статутами чітко регламентовані у часі: від 40 хв. до 1,5 год.⁷ Тобто, на думку російських військових

¹ Таранець С. Розвиток десантно-штурмових дій у воєнних конфліктах другої половини ХХ – початку ХХІ ст.: Дис. ... д-ра філософії. – Л., 2020. – 270 с.

² Зеленов А.В. Десантно-штурмовые действия в современном военном конфликте и перспектива их развития // Военная мысль. – 2021. – №6. – С.28–33; Урюпин В.Н., Таненя О.С. Десантно-штурмовые действия на вертолётах как основной способ выполнения боевых задач тактическими воздушными десантами // Там же. – №7. – С.25–34.

³ Strembski M. Wojna powietrzna nad Ukrainą. 24 luty – 23 marca 2022 // Lotnictwo. – 2022. – №3. – С.16–31; Fojtik J. Ruské vrtulníky při okupaci Ukrajiny // АТМ. – 2022. – №4. – С.14–15.

⁴ Cielma M. Wojna w Europie – agresja na Ukrainę // Nowa Technika Wojskowa. – 2022. – №3. – С.6–12; Gawęda M. Wojna rosyjsko-ukraińska. Cz.1 // Wojsko i Technika. – 2022. – №3. – С.16–24; Hupki T. Wojna u granic // Raport: Wojsko. Technika. Obronność. – 2022. – №3. – С.2–12; Rovenský D. Putinova „specoperace“: Ruská invaze na Ukrajinu v detailech // АТМ. – 2022. – №4. – С.2–12.

⁵ Таранець С. Розвиток десантно-штурмових дій... – С.84–85.

⁶ Лавров А. Реформирование военно-воздушных сил России // Новая армия России. – Москва, 2010. – С.73.

⁷ Зеленов А.В. Десантно-штурмовые действия в современном военном конфликте... – С.28–29.

теоретиків, зонайбільше за півтори години після висадки підтримка ударних гелікоптерів десантникам уже не буде потрібна. Її можна організувати й пізніше, але за правилами загальновійськової операції.

Таким чином, вертолітний десант мав захопити аеродром блискавично, інакше легкоозброєні вояки залишилися б без підтримки з повітря. Відсутність у десантно-штурмових з'єднань штатних гелікоптерів відзначають як суттєву ваду самі російські військові теоретики. Крім того, висловлювалися думки про недоцільність проведення масштабних десантно-штурмових операцій, адже однією з найважливіших передумов для них є завоювання й утримування панування в повітрі, що проблематично у сучасних умовах ведення бойових дій⁸. Якщо ж рішення про проведення десантно-штурмової операції все ж буде ухвалене, військові теоретики наполягали на необхідності створення зони обмеженого доступу (безполітної) на маршруті та в районі висадки⁹.

Околиці Києва ідеально підходили для запланованої росіянами операції. Столиця України оточена кільцем аеродромів різних розмірів і призначення. Оволодіння кількома з них дозволило б створити плацдарм для швидкого перекидання повітряно-десантних з'єднань. Зокрема за 25 км на північний захід від Києва поблизу Гостомеля знаходиться аеропорт, який донедавна використовувався компанією «Авіалінії Антонова», а також служив базою для льотних випробувань державного підприємства «Антонов». Він мав бетонну злітно-посадкову смугу й міг приймати найбільші літаки¹⁰. За 20 км на південний захід від Києва розташований військовий аеродром Васильків, де постійно дислокується бригада тактичної авіації¹¹. Тож попри те, що спектр можливих місць для висадки десанту був досить широким, з огляду на різні обставини обрали саме ці два варіанти. Причому пріоритетним був Гостомель, оскільки він знаходиться ближче до кордону з Білоруссю й сюди легше пробитися наземним частинам. Натомість Васильків не тільки розташований далі, але є місцем дислокації військових авіаторів.

З огляду на важливість завдання з оволодіння Гостомелем, російське командування виділило для цього 45-ту окрему гвардійську бригаду спеціального призначення повітряно-десантних військ. Ця частина (пункт постійного базування – підмосковна Кубинка) спеціально підготовлена для рейдових дій. Появу її підрозділів на території Білорусі відзначали вже в останній тиждень січня 2022 р.¹² Кількома днями пізніше у цій суміжній країні з'явилися частини, що мали скласти другий ешелон десанту – 137-й повітряно-десантний полк (місце постійної дислокації – Рязань) 106-ї повітряно-десантної дивізії та батальйон 31-ї окремої десантно-штурмової бригади (Ульяновськ)¹³.

Одночасно на територію Білорусі прибувала армійська авіація, яка мала висаджувати десант і забезпечувати йому підтримку. Основу склав 319-й окремий вертолітний полк Східного (Чернігівка, Приморський край), а також підрозділи Західного військових округів¹⁴. Ключовим місцем зосередження став військовий аеродром Мачулиці під Мінськом. Однак із наближенням дати вторгнення вертольоти

⁸ Урюпин В.Н., Таненя О.С. Десантно-штурмовые действия... – С.25.

⁹ Там же. – С.26–27.

¹⁰ Див.: [Електронний ресурс]: <http://sla.kiev.ua/fields/item/aeroport-antonov.html>

¹¹ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.ukrmilitary.com/p/ukrainian-air-force.html>

¹² Див.: [Електронний ресурс]: <https://informnapalm.org/en/russia-deploys-subunits-of-45th-special-operations-brigade-of-the-airborne-forces-to-belarus/>

¹³ Batashvili D. Rondeli Russian Military Digest // Issue 119. – 31 January – 6 February 2022 [Електронний ресурс]: <https://gfsis.org.ge/russian-monitor/view/3126>

¹⁴ Ripley T. Enabling Aggression // Air Forces Monthly. – 2022. – №5. – P.48.

перекинули південніше на тимчасові майданчики. Один із них було облаштовано на ділянці шосе біля містечка Хойники, за 32 км від кордону з Україною. 23 лютого супутникові знімки зафіксували тут приблизно 30 одиниць Ка-52 і Мі-8. Іншим місцем зосередження російської авіатехніки став аеродром Великий Боков під Мозирем (37 км від кордону з Україною)¹⁵. Загалом же на південному заході Білорусі було зафіксовано (за неповними даними) близько 80 гелікоптерів. Більшість із них становили транспортні Мі-8АМТШ та ударні Ка-52 (ударних Мі-28Н і Мі-24 було лише кілька).

Українське командування не могло протиставити російському десанту регулярних частин ЗСУ, адже в районі на північний захід від Києва їх просто не було. Зате в Гостомелі, неподалік від аеродрому, дислокувалася 4-та бригада оперативного призначення Національної гвардії України ім. Героя України сержанта С. Михальчука (відома також як бригада швидкого реагування). На її прикладі добре видно інтегрованість усіх компонентів Сил оборони України, коли навіть, здавалося б, типово поліцейські частини проходили підготовку, не гіршу від армійських підрозділів, і не поступались останнім за озброєнням. З'єднання було створене 2016 р. в рамках експериментальної програми, що передбачала впровадження американської моделі ухвалення рішень MDMP (Military Decision Making Process). За структурою воно наближалось до армійської механізованої бригади – два оперативних (легка піхота), танковий (Т-64БВ) батальйони, артилерійський (122-мм гаубиці Д-30) і зенітний дивізіони, а також підрозділи забезпечення¹⁶. Значна частина солдатів та офіцерів 4-ї бригади мали бойовий досвід. Однак станом на 24 лютого основні її сили перебували на Донбасі, а в пункті постійної дислокації залишалися головним чином строковики.

Обидві сторони могли розраховувати на підтримку авіації, хоча можливості росіян у цьому плані були значно вищими. На території Білорусі вони зосередили кілька десятків штурмовиків Су-25СМ, а також винищувачі Су-30СМ, Су-35С і бомбардувальники Су-34¹⁷. З нашого боку їм могли протистояти винищувачі МіГ-29, Су-27 двох бригад тактичної авіації, а також бомбардувальники Су-24М і штурмовики Су-25. Російське командування сподівалося першим ракетним ударом 24 лютого нейтралізувати авіацію й систему ППО України.

Бій за Гостомель

Розуміючи, що 4-та бригада становитиме головну перешкоду для оволодіння аеродромом, росіяни в першу чергу націлилися на цю частину. 24 лютого близько 7-ї год. було завдало удару крилатою ракетою по місцю її дислокації. Суттєвих збитків удалося уникнути – постраждав лише житловий будинок¹⁸. На той час особовий склад, піднятий за тривогою, зайняв визначені позиції, у тому числі на злітній смузі. На допомогу прибув підрозділ Сил спеціальних операцій (ССО)¹⁹. Його боець, котрий брав участь у тих подіях, згадував: «Була інформація, що мав прилетіти Іл, який висаджуватиме десант. І наше завдання полягало в тому, що ми не мали дати

¹⁵ Ibid. – P.46–47.

¹⁶ Див.: [Електронний ресурс]: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3691990-u-natshvardii-ziavylasia-bryhadashvydkoho-reahuvannia>

¹⁷ Ripley T. Enabling Aggression. – P.45–47.

¹⁸ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3412188-u-gostomeli-rosijska-raketa-zalisilaveliceznu-virvu-bila-zitlovogo-budinku.html>

¹⁹ Див.: [Електронний ресурс]: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/65746/>

систи літаку. Або, якщо він сяде, то прийняти контакт і по максимуму подавити противника, вигравши час для інших підрозділів»²⁰. Крім стрілецької зброї, спецпризначенці та нацгвардійці мали переносні зенітно-ракетні комплекси (ПЗРК) й зенітні установки.

Однак замість військово-транспортного літака над Гостомелем з'явилися гелікоптери – велика їх група (16 ударних Ка-52 і 18 Мі-8АМТШ; на борту останніх перебували до 200 десантників зі стрілецькою зброєю, протитанковими ракетними комплексами й 82-мм мінометами²¹), йдучи на малій висоті, перетнула білорусько-український кордон. Відбулося це, за деякими даними, близько 8-ї год.²² Однак така інформація входить у суперечність із заявою прес-офіцера 4-ї бригади Х.Старського про те, що бій за Гостомельський аеропорт почався об 11:00–11:30²³. Це перегукується й з повідомленнями його працівників про те, що атака російських вертольотів сталася близько полудня²⁴. Відстань від кордону з Білоруссю до Гостомеля не перевищує 150 км. Якби гелікоптери перетнули його о 8-й, то до визначеного місця вони дісталися б не пізніше 9:30. Тобто, очевидно, група, яка висаджувала десант у Гостомелі, порушила державний рубіж пізніше. Поряд із сучасними Ка-52, призначеними для вогневої підтримки, діяли і старіші Мі-24 – за словами одного з російських пілотів, його група з восьми таких машин супроводжувала аналогічну кількість Мі-8 із десантом²⁵.

На підходах до Гостомеля гелікоптери потрапили під вогонь переносних зенітно-ракетних комплексів та почали відстріл теплових пасток. Один Ка-52 був збитий і впав у воду, обидва члени його екіпажу катапультиувалися. Другий через ушкодження здійснив вимушену посадку. За штурвалом одного зі збитих був командир ескадрильї 319-го полку А.Сафаргалєєв²⁶. Удалося вразити й Мі-8²⁷. За свідченнями пілота, пуски ракет були масованими – він нарахував не менше десяти²⁸. Інформація про збиття нашими винищувачами ще двох вертольотів не підтверджена. Натомість один з українських «мігів» був підбитий і впав у Дніпро поблизу Вишгорода²⁹.

Незважаючи на втрати, російська авіагрупа дісталася до Гостомеля. Поява замість військово-транспортного «іла» десятків вертольотів стала дещо неочікуваною для оборонців аеродрому. До того ж пуски з ПЗРК викрили позиції й по них відкрили кулеметний вогонь – імовірно, діяла інфільтрована раніше диверсійно-розвідувальна група. За словами згаданого вище бійця ССО, після того, як Мі-8 висадили десант на полі аеродрому, ударні Ка-52 утворили навколо нього коло, контролюючи всі підступи. Однак простір усередині цього кола вони не обстрілювали, щоб не влучити у своїх³⁰. Цим і скористалися захисники (ротна тактична група і група управління 4-ї бригади загальною чисельністю до 150 бійців), зав'язавши бій із десантом. За повідомленням Х.Старського, в районі Гостомеля було знищено 6 російських

²⁰ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.rbc.ua/ukr/news/sily-spetsoperatsiy-vpervye-raskryli-detali-1651318195.html>

²¹ Gawęda M. Wojna rosyjsko-ukraińska. – S.22.

²² Robin S. Pictures: In Battle For Hostomel, Ukraine Drove Back Russia's Attack Helicopters And Elite Paratroopers [Електронний ресурс]: <https://www.19fortyfive.com/2022/02/pictures-in-battle-for-hostomel-ukraine-drove-back-russias-attack-helicopters-and-elite-paratroopers/>

²³ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.youtube.com/watch?v=TKneXy1JUz4>

²⁴ Див.: [Електронний ресурс]: <https://youtu.be/wiPB0gGhAzA>

²⁵ Див.: [Електронний ресурс]: <https://tvzvezda.ru/news/2022321551-YCUV0.html>

²⁶ Див.: [Електронний ресурс]: <https://news.obozrevatel.com/society/ustanovlena-lichnost-sbitogo-pod-gostomelem-rossijskogo-vertoletchika-foto-i-vse-podrobnosti.htm>

²⁷ Strembski M. Wojna powietrzna... – S.17.

²⁸ Див. прим.25.

²⁹ Strembski M. Wojna powietrzna... – S.18.

³⁰ Див. прим.20.

гелікоптерів (по три Ка-52 і Мі-8). Після закінчення боєприпасів командир оборонців наказав відійти. Втрати нацгвардійців на той момент були мінімальними – один легкопоранений³¹.

Відхід наших вояків за межі аеропорту надав свободу дій авіації, котра, всупереч гучним заявам російського командування, аж ніяк не була «знищена». У небі з'явилася пара бомбардувальників Су-24М, які скинули з малої висоти спеціальні бомби з гальмівними парашутами³². Загроза обстрілу з землі була цілком реальною, адже російські десантники мали найновіші ПЗРК «Верба». Тому літаки, проходячи над Гостомелем, відстрілювали теплові пастки. Крім того, винищувачі МіГ-29 завдали удару по аеродрому некерованими ракетами. Артилерія 4-ї бригади та інших частин ЗСУ відкрила вогонь по злітно-посадковій смузі, щоб зробити її непридатною³³.

Станом на 19:20 24 лютого аеродром Гостомеля все ще контролювався російським десантом³⁴. Зберегалася небезпека використання його літаками Іл-76. До того ж до міста підійшли частини 31-ї окремої десантно-штурмової бригади з бронетехнікою (бойовими машинами десанту). Українське командування, змушене одночасно реагувати на велику кількість загроз, намагалося повернути контроль над стратегічним пунктом. Для штурму аеропорту було визначено кілька підрозділів 72-ї окремої механізованої, 80-ї та 95-ї окремих десантно-штурмових бригад і 8-го окремого полку спеціального призначення³⁵. Десантників перекинули до Гостомеля кількома гелікоптерами (вони також обстріляли російські позиції некерованими ракетами)³⁶.

За словами одного з учасників штурму ввечері 24 лютого А.Харченка, завдання було – не пустити «іли». Тож «задача була виконана трошки не таким способом, як потрібно було, але не пустили. Просто переорали аеродром, не дали їм приземлитися. І після цього на відході колону бронетехніки спалили»³⁷. Українські війська здійснили атаку з трьох боків. О 21:00 контроль над об'єктом удалося відновити. Батальйонну тактичну групу російської 45-ї бригади було практично повністю знищено.

Росіяни вимушено корегували свої плани. 18 літаків Іл-76 із десантниками й технікою зі складу псковської 76-ї гвардійської десантно-штурмової дивізії замість Гостомеля приземлилися в білоруському Гомелі – звідти вони своїм ходом почали рухатися в бік України³⁸. Російське командування не відмовилося від наміру заволодіти аеропортом. Тепер це завдання мав виконати наземний ешелон – підрозділи повітряно-десантних військ, які на власній бронетехніці здійснили марш через Чорнобильську зону. Близько 3-ї год. 25 лютого під Гостомелем знову почали лунаєти вибухи³⁹. Росіяни кинули на штурм кілька батальйонних тактичних груп загальною чисельністю, за деякими даними, до 5 тис. (ця цифра видається нам дещо перебільшеною). Українська авіація завдавала ударів по колонах. В одному з таких вильотів уранці 25 лютого було збито штурмовик підполковника Г.Матуляка⁴⁰.

³¹ Див. прим.23.

³² *Strembski M.* Wojna powietrzna... – S.19.

³³ Див.: [Електронний ресурс]: https://lb.ua/society/2022/02/24/506691_zsu_nanesli_artileriyiskiy_udar.html

³⁴ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/24/7325524/>

³⁵ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.5.ua/suspilstvo/boiovyi-ofitser-zsu-rozpoviv-5-kanalu-pro-te-ia-k-vidbylyvorozhzhu-ataku-na-hostomelskomu-letovyshchi-269457.html>

³⁶ Див.: [Електронний ресурс]: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/boji-za-gostomel-aerodrom-kontrolyuyut-ukrajinski-viyska-novini-ukrajini-50219807.html>

³⁷ Див. прим.35.

³⁸ *Rovensky D.* Putinova «specoperace»... – S.3.

³⁹ Див.: [Електронний ресурс]: <https://novynarnia.com/2022/02/25/hronika-oborony-ukrayiny-den-2/>

⁴⁰ Див.: [Електронний ресурс]: <https://styler.rbc.ua/ukr/faces-of-war/podpolkovnik-matulyak-gennadiy-spas-tsenoy-1647616868.html>

28 лютого йому посмертно присвоєно звання Героя України. Для блокування просування росіян на південь від аеродрому застосовувалися й безпілотники «Байрактар».

Менші кількісно українські підрозділи не змогли втримати аеродром і відступили за його межі. Натомість було повною мірою використано перевагу в артилерії, у тому числі реактивній. Зокрема потужного артудару завдано 27 лютого⁴¹. Це не лише призводило до втрат серед росіян, але й остаточно позбавило їх можливості використати злітно-посадкову смугу за прямим призначенням.

У самому місті бої точилися ще кілька днів. Аеродром, залишаючись під російським контролем, був уже непридатним для прийому літаків. Окупація Гостомеля тривала понад місяць. 31 березня росіяни під натиском українських військ відступили до Білорусі.

Бої за Васильків

Захоплення аеродрому у Василькові вочевидь розглядалося російським командуванням як запасний варіант на випадок невдачі в Гостомелі. Завдання ускладнювалося тим, що безпосередньо тут дислокувались українські винищувачі. Фактично росіянам доводилось обирати між двома варіантами: знищити Васильків так, щоб звідси не могла злітати наша авіація, або ж спробувати захопити неушкодженим і забезпечити посадку власних транспортних літаків. З огляду на загальний план операції зі взяття Києва пріоритетним було визнано перший варіант, адже вкрай важливим уважалося нейтралізувати нашу тактичну авіацію. Крім того, висадка десанту на аеродром, де дислокується військова частина, виглядала нерационально.

24 лютого о 5:15 по Василькову було завдано ракетного удару. Пролунали два потужних, а також більше десяти менших вибухів. Аеродром зазнав ушкоджень, однак винищувачів тут уже не було – перед самим нападом їх перебазували на запасні. При цьому загинув один із пілотів – старший лейтенант В.Радіонов. 28 лютого йому посмертно присвоєно звання Героя України з формулюванням: «Завдяки його мужнім діям повний склад бригади літаків піднявся в повітря у Василькові. Це врятувало наших від ракетного удару»⁴².

Упродовж 24 лютого аеродром Василькова зазнавав авіаційно-ракетних ударів. Наступного дня вони припинилися. Росіяни, усвідомивши, що Гостомель непридатний для використання, вирішили спробувати захопити цей аеродром. Обстановка була вкрай напруженою. За офіційними повідомленнями, у ніч із 25 на 26 лютого українські винищувачі збили два російських військово-транспортних літаки Іл-76МД: один поблизу самого Василькова, а другий – неподалік від Білої Церкви⁴³. Однак за декілька місяців, що минули з тієї ночі, жодних слідів падіння таких великих машин знайдено не було. Малоймовірною видається й версія про висадку росіянами вночі 26 лютого парашутного десанту в районі Василькова: на місці мали залишитися численні парашути, зображення яких неодмінно потрапили б у соціальні мережі та ЗМІ. До того ж нічне десантування неминуче призвело б до певної дезорганізації

⁴¹ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.unian.ua/war/u-gostomeli-artileriya-zsu-rozbombila-okupantiv-ta-jihnyu-tehniku-foto-novini-vtorgnennyya-rosiji-v-ukrajinu-11720398.html>

⁴² Див.: [Електронний ресурс]: <https://forbes.ua/news/zelenskiy-prisvoiv-zvannya-geroya-ukraini-12-ukrainskim-voinam-shistom-geroyam-posmertno-01032022-4014>

⁴³ *Strembski M.* Wojna powietrzna... – S.19.

підрозділів. Утім факт залишається фактом: уночі 26 лютого поблизу аеродрому йшли бої з російськими десантниками⁴⁴.

Імовірно, росіяни висадили біля Василькова вертолітний десант. Від операції в Гостомелі він відрізнявся кількома важливими деталями. По-перше, це відбувалося вночі, що, з одного боку, дозволяло використати чинник несподіванки, але з іншого – позбавляло десантників підтримки з боку власних ударних гелікоптерів. По-друге, висадка відбувалася не безпосередньо на об'єкт атаки, а поблизу нього. По-третє, Васильків знаходиться значно далі від кордону з Білоруссю й досить далеко від рубежу просування російських військ (від Ірпеня, Гостомеля та Бучі його відділяє близько 50 км). Це робило вкрай малоімовірним швидкий підхід механізованих батальйонних тактичних груп. Тобто резервного варіанту не було: десант мав захопити об'єкт і забезпечити прибуття транспортних літаків, або ж бути знищеним.

Пробитися до аеродрому росіянам так і не вдалося. Нічний бій ішов на вулицях Василькова та завершився розгромом десантників. Про це вже 7-й год. заявила очільниця міста Н.Баласинович, сказавши, що успіху вдалося досягти завдяки підкріпленню з бронетехнікою, надісланому з Києва⁴⁵. Наступного дня, 27 лютого, з'явилися повідомлення про висадку росіянами з гелікоптерів десантів у районах сіл Крушинка (5 км на північний схід від Василькова) та Плесецьке (10 км на захід від Василькова). Однак ці акції мали, швидше за все, характер демонстраційно-диверсійних дій і суттєвої загрози для аеродрому не становили. Напружена обстановка в його околицях зберігалася ще декілька днів, але росіяни вочевидь відмовилися від ідеї захопити Васильків. 12 березня близько 7-ї год. вони випустили вісім ракет. Одна з них влучила у склад боєприпасів, унаслідок чого аеродром був остаточно виведений із ладу⁴⁶.

Підбиваючи підсумки, можемо відзначити, що десантні операції, проведені росіянами в околицях Києва, своєї мети не досягли. Аеродром Гостомеля їм удалося здобути лише на другий день операції за допомогою наземного удару. Однак злітно-посадкову смугу було виведено з ладу, а отже про перекидання додаткових сил повітряним шляхом довелося забути. Васильків росіянам захопити взагалі не вдалося. Повітряно-десантні війська Росії не змогли показати себе в діях за прямим призначенням. Надалі у ході війни проти України їх використовуватимуть лише як легкі механізовані з'єднання. Це підважує сам сенс існування подібних військ у радянському/російському вигляді. З іншого боку, українські сили досить добре показали себе при відбитті десанту. Нечисленні підрозділи, до того ж підпорядковані різним відомствам, хоч і не запобігли в кінцевому підсумку захопленню ворогом Гостомеля, однак зуміли зробити аеродром непридатним для використання. Слід підкреслити, що представлені у статті результати відтворення подій є лише проміжними. Історія битви за Київ та її окремих епізодів, у тому числі боїв за Гостомельський і Васильківський аеродроми, ще потребує подальшого детального дослідження та пошуку нових джерел.

⁴⁴ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1965479-rosiyski-okupanti-namagayutsya-visaditi-desant-z-povitrya-u-vasilkovi>

⁴⁵ Див.: [Електронний ресурс]: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1965506-biy-za-vasilkiv-zavershiv-sya-peremogoyu-nashikh-viysk>

⁴⁶ Див.: [Електронний ресурс]: https://lb.ua/society/2022/03/12/509155_vorog_tsogo_ranku_povnistyu_znishchiv.html

REFERENCES

1. Batashvili, D. (n.d.). *Rondeli Russian Military Digest: Issue 119, 31 January – 6 February 2022*. Retrieved from <https://gfsis.org/ge/russian-monitor/view/3126>
2. Cielma, M. (2022). Wojna w Europie – agresja na Ukrainę. *Nowa Technika Wojskowa*, 3, 6–12. [in Polish].
3. Fojtik, J. (2022). Ruské vrtulníky při okupaci Ukrajiny. *ATM*, 4, 14–15. [in Czech].
4. Gawęda, M. (2022). Wojna rosyjsko-ukraińska. Cz.1. *Wojsko i Technika*, 3, 16–24. [in Polish].
5. Hypki, T. (2022). Wojna u granic. *Raport: Wojsko. Technika. Obronność*, 3, 2–12. [in Polish].
6. Lavrov, A. (2010). Reformirovanie voenno-vozdushnykh sil Rossii. *Novaya armiya Rossii*, 55–82. Moskva. [in Russian].
7. Ripley, T. (2022). Enabling Aggression. *Air Forces Monthly*, 5, 44–49
8. Robin, S. (2022). *Pictures: In Battle For Hostomel, Ukraine Drove Back Russia's Attack Helicopters And Elite Paratroopers*. Retrieved from <https://www.19fortyfive.com/2022/02/pictures-in-battle-for-hostomel-ukraine-drove-back-russias-attack-helicopters-and-elite-paratroopers/>
9. Rovensky, D. (2022). Putinova “specoperace”: Ruska invaze na Ukrajinu v detailech. *ATM*, 4, 2–12. [in Czech].
10. Strembski, M. (2022). Wojna powietrzna nad Ukrainą: 24 luty – 23 marca 2022. *Lotnictwo*, 3, 16–31. [in Polish].
11. Taranets, S. (2020). Rozvytok desantno-shturmovykh dii u voiennykh konfliktakh druhoi polovyny XX – pochatku XXI st. (*PhD's thesis*). Lviv. [in Ukrainian].
12. Uryupin, V.N., Tanenya, O.S. (2021). Desantno-shturmovoye dejstviya na vertoletakh kak osnovnoj sposob vypolneniya boevykh zadach takticheskimi vozdušnymi desantami. *Voennaya mysl*, 7, 25–34. [in Russian].
13. Zelenov, A.V. (2021). Desantno-shturmovoye dejstviya v sovremennom voennom konflikte i perspektiva ikh razvitiya. *Voennaya mysl*, 6, 28–33. [in Russian].

Andrii KHARUK

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,
Professor at Department of the Humanitarian Studies,
Hetman P.Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine), andrii.kharuk@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3459-1657>

Defence of Hostomel and Vasytkiv Airfields: An Attempt to Reconstruct Events

Abstract. The purpose of the article is to recreate the course of events in two combat episodes of the Battle of Kyiv – the Russian side’s attempts to land at the airfields in Hostomel and Vasytkiv and the resistance of Ukrainian troops to these attempts. **The research methodology** is based on the application of the problem-chronological method, the method of analysis and synthesis, the involvement of a wide range of sources. **The main results.** An important part of Russia’s plan for a full-scale invasion of Ukraine was to conduct airborne operations in the Kyiv area. The Russian command planned to seize the airfield near the Ukrainian capital to ensure the transfer of reinforcements by air. The priority goal was Hostomel airfield. As a result of the fighting on February 24–25, 2022, Russian troops managed to capture this airfield, but its runway was destroyed by Ukrainian artillery fire. On the night of February 25–26, a Russian landing party attempted to capture Vasytkiv airfield, but the attack was repulsed. In general, the landing operations conducted by the Russians in the vicinity of Kyiv did not achieve their goal. Hostomel airfield was captured only on the second day of the operation, by ground strike, but the transfer of additional forces to Hostomel by air was impossible. The Russians did not manage to get Vasytkiv airfield at all. Russian airborne troops were unable to show themselves in action for their intended purpose. Later, during the war against Ukraine, they were used only as light mechanized units. This use undermines the very meaning of the existence of airborne troops in their Soviet/Russian form. On the other hand, the Ukrainian troops showed themselves quite well in repelling the landing. A few units, moreover, are subordinated to various departments, although they did not prevent, in the end, the capture of Hostomel by the enemy, but managed to make the airfield unusable.

Keywords: Russia’s war against Ukraine 2014–2022, Armed Forces of Ukraine, battle for Hostomel, battle for Vasytkiv, airborne.